

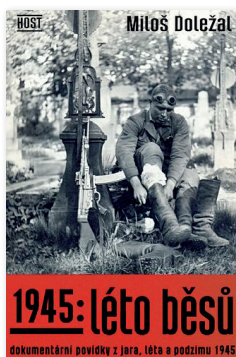
Knihy vrahů, knihy obětí

**DOKUMENTÁRNÍ POVÍDKY MILOŠE DOLEŽALA Z JARA,
LÉTA A PODZIMU 1945**

Je dobře, že Miloš Doležal vydal svou knihu o „vražedném létě“ 1945 až jako třetí díl své dokumentární řady „moritátů a faktů“ z druhé světové války. Ne že by neobstála sama o sobě, ale jeho předchozí knihy (*Čurda z hlíny*, 2019, a *Do posledních sil*, 2020) jsou dostatečným důkazem, že když nyní píše o českých vraždách a zločinech na německých civilistech po skončení války, ví dobře, že jim něco předcházelo a něco je připravovalo. V předchozích knihách se zabýval českými hrdiny i českými zrádci, českým odbojem i českou kolaborací. Ale obojí se dělo za války, v situaci národního ohrožení německým nacismem, který běsy rozpoutal. Tyto běsy pokračovaly po německé porážce, kterou Češi pochopili jako příležitost „vylikvidovat“ (termín Benešův) Němce ze „své“ země jednou provždy, přičemž součástí té čistky byly vraždy, loupeže, rabování, znásilňování, prostě teror, který několik měsíců v oblastech, kde Němci po staletí žili, zavládl. A tento teror je brilantně popsán a rekonstruován v Doležalových dokumentárních povídkách.

Doležal samozřejmě není první, kdo o poválečných zločinech píše, ba možná že existuje už jisté klíše v této věci. Ale jeho přístup je mimořádně precizní, důkladný, důvěryhodný: je za tím práce v archivech, obcházení zbylých svědků, hledání v terénu, ale je v tom vklad i literární, v něčem přímo umělecký. Kniha začíná jakýmsi literárním

JIRÍ PEŇÁS

Miloš Doležal: 1945:
léto běsů. Host, Brno,
400 str.

prologem, povídkovou črtou, jejímž hrdinou je profesor Václav Černý. Doležal oživil známou pasáž z jeho *Paměti*, ve které píše o svém výletě do rodného kraje, na Náchodsko a kladské pomezí v červenci 1945. Černý je zděšen tím, co tam vidí, ale ještě více je zděšen tím, co to bude znamenat pro jeho milovaný český národ: ztrátu nevinnosti, promarnění svobody, ba klíč k tomu, co se se zemí stalo pak a v čem vlastně vězí dosud.

Doležal pak předkládá čtyři obsáhlé výjevy z dějin „vykloubeného léta 45“ a dvě kratší exemplá. Je tu příběh kozáckého doktora Kelina, který uprchl jako mladík po revoluci před bolševiky, vystudoval medicínu v Praze, zakotvil v Želivě a tam s tísnivými pocity očekává příchod „osvoboditelů“. Jen šťastná náhoda a jakési nedopatření dějin ho zachrání před záhubou, jeho rodina mohla žít dál v Čechách jako zvláštní výjimka z pravidla. Tou je i není úžasný a dojemný příběh Milady Šámalové a jejich dětí: manžel Milady Šámalové, syn tajemníka TGM Přemysla Šámal, byl Němci popraven za odboj, ona uvězněna v Terezíně, pak v Osvětimi, dvě děti zmizely kdesi v Říši. Její rodiče mohli s dcerou korespondovat, ale neměli to srdce přiznat jí, že děti s nimi nežijí. Ty si osvojili bezdětní německí manželé, kteří se ovšem k dětem chovali s respektem k jejich české identitě a sami jejich českou rodinu, tedy prarodiče, ještě v protektorátu vyhledali a ujistili ji o svých čestných úmyslech. Díky nim se po válce paní Šámalová s dětmi opět shledala. Německá dvojice se pak – a v tom je ten příběh úžasný – stala jejich celoživotními přáteli, druhými rodiči, se kterými je pojil až do konce života podivuhodný válečný osud.

Jádrem knihy jsou ovšem dvě dokumentární novely, které podrobně a plasticky rekonstruují případy vražd duchovních na Broumovsku v létě 1945, benediktinů páterů Albana Prause a Ansgara Schmitta, a zdoňovského vikáře Cölestina Baiera: prostě je odstřelili na kraji lesa jako nějakou škodnou, pak okradli, nedbale zahrabali. Byly to chladnokrevné a zároveň bestiální vraždy, na svědomí je měli čeští likvidátoři všeho německého, v té chvíli se snad opájející představou, že tím dělají dějiny, přitom to byli obyčejní sviňáci, alkoholici, zloději a sadisté. Ty případy zastupují jiné desítky i stovky vražd, tady na Broumovsku a jinde, a přece jsou jiné v tom, jak byly exemplární, jak s nimi měl být jednou provždy vymazán německý „duch“ z kraje kdysi požehnaného. Ti tři duchovní nebyli ani trochu nacisté, byli to dva vzdělanci-teologové, respektive lidový kněz, který nechtěl opustit své stádo. Jejich vrazi zůstali nepotrestáni, ale jejich jména se stala součástí knihy, z níž už je nikdo nevymaže: Hamza, Rýdl, Svoboda...

